

Interviul urmator a fost acordat de Sebastian Buhai doamnei Angela Martin, pentru noua revista Cultura. A aparut (intr-o varianta editata) in numarul 12 al revistei, pe data de 9 martie 2006.

„Pasivitatea nu este o alternativa”

1. Când și de ce ați ales să părăsiți România?

In 1998 dupa absolvirea Liceului de Informatica „Tiberiu Popoviciu” din Cluj-Napoca, am primit- in urma unei selectii constand in preselectie pe baza de eseuri tematice, cv-uri, rezultate la olimpiade si alte concursuri scolare, scrisori de referinta s.a.md. si apoi triere a celor preselectati pe baza testului standardizat de limba engleza si a unui interviu la Budapesta - o bursa completa de studii universitare la University College Utrecht (UCU), noul departament international al Universitatii din Utrecht, Olanda. UCU a fost de fapt primul institut din Olanda organizat dupa modelul *liberal arts college* din SUA sau Anglia si aplicand criterii foarte stricte in selectia studentilor, fapt inedit la ora aceea in Olanda. In corpul profesoral au fost atrasi unii dintre cei mai renumiti profesori din principalele universitati olandeze, dar si profesori din universitati din Anglia sau SUA. Mass-media olandeza eticheta in scurt timp UCU drept Oxford-ul Olandei sau Harvard-ul Europei.

Am ezitat initial sa accept oferta care mi s-a facut, cu toate ca material ea includea o bursa acoperind integral absolut toate cheltuielile de cazare, masa si taxele scolare. Ar fi fost insa prima data cand as fi plecat din Cluj, eram evident asaltat de emotiile si incertitudinile pe care oricine le-ar fi incercat in acele momente. A fost in final nevoie ca insusi decanul UCU sa imi telefoneze pentru a ma convinge, spunandu-mi ca au fost selectati cei mai motivati si mai bine pregatiti candidati din intreaga Europa Centrala si de Est si ca garantat vor crea un mediu academic de exceptie dar ca au nevoie de noi toti pentru aceasta; abia atunci nu am mai stat la indoiala. As putea deci spune ca am inceput „aventura mea vestica” in baza unei oferte academice care domina orice alternativa.

2. Descrieți-ne, vă rog, traiectoria dv. profesională. Care sunt rezultatele obținute de dv. în străinătate?

Dupa absolvirea University College Utrecht cu doua licente (bachelor degrees) obtinute simultan in 2001, una in stiinte exacte cu focus pe fizica teoretica si una in stiinte sociale cu accent pe economie, am avut posibilitatea de a continua atat in economie cat si in fizica. Mi s-au oferit burse complete atat pentru programe de master in fizica, cat si pentru masterate in economie, in cateva universitati din Olanda, Anglia si Elvetia. Pentru ca in ultimul an de universitate am fost si asistent universitar in cercetare la

Universitatea din Utrecht, acumulând un minim de experiență în cercetarea economică și dezvoltând o oarecare pasiune pentru modelarea „haosului social”, am ales în cele din urmă economia. Am acceptat oferta Institutului Tinbergen (Institutul economic de cercetare și educație postuniversitară a 3 universități olandeze: University of Amsterdam, Free University of Amsterdam și Erasmus University din Rotterdam), aici oferindu-mi-se posibilitatea de a începe doctoratul deja în septembrie 2002, la Erasmus University Rotterdam. În primăvara lui 2003 am obținut masterul de cercetare în economie (master of philosophy in economics).

Am urmat cursuri cu unii dintre mai „titrați” cercetători în economie și econometrie ai momentului, pe plan mondial, atât în cadrul programului postuniversitar la Tinbergen Institute, cât și în numeroase școli de vară și workshop-uri din întreaga Europă. Interesele mele principale în cercetarea economică sunt economia pieței muncii și econometria aplicată; primele mele lucrări științifice au fost selectate pentru prezentare începând din 2004 la conferințe majore din aceste domenii precum și în cadrul seminariilor invitate la universități și institute de cercetare de prim rang din Europă și din SUA. Unele au fost trimise spre publicare și se afla sub evaluarea referenților.

În primăvara lui 2005 am fost invitat să vizitez Departamentul de Economie al University College London și Institutul de Studii Fiscale din Londra, Anglia, colaborând în câteva proiecte de cercetare, în particular în microeconometrie. Actualmente sunt pe ultima sută de metri în terminarea doctoratului în Olanda, având în același timp o poziție de cercetător asociat, la nivel de post-doctorand, în cadrul Departamentului de Economie al Aarhus School of Business și Centrului pentru Performanța Corporativă din Aarhus, Danemarca.

3. Ar fi fost ele posibile dacă ați fi rămas în România?

Sunt convins că traseul descris mai sus ar fi fost imposibil de urmat în România și că ar fi și în continuare imposibil. Mai mulți factori mă determină să cred aceasta. Situația materială precară a educației și cercetării din România în general, implicând imposibilitatea asigurării unor standarde comparabile cu cele din instituțiile de excelență din străinătate este unul. Dincolo însă de resursele financiare și precedându-le cauzal, zic eu, e vorba de mentalitatea mediului autohton - o mentalitate neadaptată unui mediu academic dinamic, competitiv, atragător, o mentalitate având consecințe pe măsura în politica și managementul științei din România. O mentalitate care refuză cu încapățanare să evolueze. Din punct de vedere al cercetării economice de exemplu, impresia mea este că aceasta nu există de facto în România. Există zeci, poate sute, de profesori universitari (plini) de economie în România care sunt toți niște iluștri necunoscuți; nu publică și nu au publicat în jurnale mainstream, nici măcar în cele mai slab cotate, să nu vorbim chiar de jurnale de prim rang în ierarhia internațională (publicațiile din aceste jurnale sunt condiția sine qua non pentru candidații la postul de profesor din instituții care se respectă). Aceste persoane sunt mult inferioare din punct

de vedere al standardelor academice unor postdoctoranzi sau chiar doctoranzi fara pretentii prea mari din UE sau SUA. Cum pot acesti oameni care nu publica deloc sa fie la curent cu subiectul pe care il predau, ce as fi putut invata de la ei, ce ar putea acesti profesori transmite studentilor lor, cum i-ar putea motiva? Anul trecut Asociatia Ad-Astra a publicat niste date preluate de la ISI, continand toate titlurile publicatiilor cu autori bazati in Romania, in toate stiintele, pe 2004. In economie au putut numara in tot anul nu mai mult de 3 publicatii, in jurnale de impact mediu, dar in nici unul din cazuri afiliatia autorilor nu era departament de economie ci de matematica, informatica si respectiv stiinte politice. Am participat in ultimii ani la numeroase conferinte, scoli de vara, workshop-uri, atat in economie cat si econometrie, in Europa sau in SUA: desi am intalnit multi economisti romani, nici unul nu era bazat la vreo institutie din Romania, nici unul nu venea la propriu „de acasa”. Daca exista cercetatori in economie la noi, ei sunt invizibili pe scena internationala. Inca astept sa imi dovedeasca cineva ca ma insel. Situatia difera de la disciplina la disciplina- nu stam din pacate grozav in nici una- dar exista totusi o diferenta semnificativa intre stiintele exacte si cele sociale- unde ma refer in particular la economie/econometrie.

4. Cum apreciați starea actuală a învățământului românesc? Sunteți la curent cu reformele datorate miniștrilor noștri postdecembriști care s-au perindat la conducerea Ministerului Educației și Cercetării? Sunt ele suficiente? Se merge într-o direcție bună?

Am incercat pe cat posibil sa urmaresc toate reformele implementate la nivel de MeEdC, mai ales in ultimii 3-4 ani. Nu a fost foarte greu pentru ca nu au fost prea multe reforme stabile, deci cu potential de impact semnificativ si pe termen lung. Un obicei contagios al ocupantilor portofoliului educatiei si cercetarii a fost acela de a marca terenul prin anulara a mare parte din reformele introduse anterior, fie ele bune, fie ele rele, si implementarea altora, „personale”. Pueril si evident, nociv. In plus, cand cineva a trecut la implementarea unor reforme radicale, de mult asteptate, in deplina colaborare cu si nu ignorandu-i pe cei carora aceste reforme li se adreseaza, i s-au pus bete in roate si s-a facut tot posibilul sa se scape de asemenea persoane incomode care chiar ar putea schimba major lucrurile o data si pentru totdeauna si ar putea deci strica jocul de ping-pong cu reformele, care, sa recunoastem, a fost un succes, singurul succes al ministrilor care s-au perindat anterior pe la MeEdC. Ma refer evident la Mircea Miclea- singurul care a trecut de la declaratii la fapte serioase, primind drept rasplata piedici din partea tuturor, inclusiv- sau poate mai ales- din partea „colegilor” din echipa guvernamentala. Rezultatul: ministrul Miclea demisioneaza cand reformele sale sunt implementate doar pe sfert si noi ramanem tot acolo unde am fost de cand lumea: in urma tuturor. Nu stiu ce face si ce va face noul ministru, deocamdata insa e liniste...prea mare liniste. In Romania acesta nu e de bun augur. Reformele domnului Miclea trebuie duse la capat, ramanand destule de facut pe langa acestea, deci nu e deloc momentul pentru liniste si inactivitate.

5. Se poate face în România o cercetare științifică la nivelul exigențelor epocii noastre?

Raspunsul la aceasta intrebare este conditionat de raspunsul la o alta, intrebarea primordiala: se doreste cercetare stiintifica de performanta in Romania? Eu am adresat ad literam aceasta intrebare candidatilor la presedintie din cadrul ultimelor alegeri prezidentiale, ca prima intrebare intr-un set format din alte 10 (a se consulta de ex. site-urile organizatiilor Ad-Astra sau FAR care au preluat si au sustinut aceste intrebari). Nu au raspuns decat doi dintre candidati, eventual nici unul dintre ei castigator al alegerilor. Actualul presedinte nu a facut efortul de a raspunde, desi in campania electorala am fost repetat asigurati de mesageri ai Aliantei ca domnul Basescu da toata atentia acestei probleme si ca va raspunde „in curand”. Deci nu avem un raspuns oficial. Sa presupunem insa, pentru a putea continua inferenta, ca raspunsul e afirmativ. Pasul urmator este sa vedem cum transformam declaratiile in fapte, cum cream conditii decente pentru cercetare, cum trecem de la ridicol la normalitate. Domnul prim-ministru Tariceanu a declarat in sfarsit (in decembrie anul trecut, la sediul Misiunii Permanente a Romaniei la UE in Bruxelles) ca „cercetarea nu va mai functiona in regim sovietic”. Nu stiu daca ar trebui sa ne entuziasmeze prea mult ca la atatia ani dupa aparenta noastra eliberare de sub „regimul sovietic”, s-a decis in sfarsit si eliberarea cercetarii din acest regim. Nu stiu daca e mai mult decat o simpla declaratie. Dar daca este vointa, se poate. Vedeti ca nu a fost greu sa se gaseasca bani pentru marirea bugetului educatiei si cercetarii pentru la anul: s-au redus achizițiile de automobile si mobilier pentru institutiile publice. Cu o usoara calibrare a remuneratiilor angajatilor acelasii institutii, bugetul se poate probabil dubla/tripla etc. O data create conditii normale pentru cercetare putem incepe sa vorbim si despre cercetare performanta. Nu este, desi ar putea justificat parea o utopie acum.

6. Considerați plecarea dv. din România fără întoarcere? Dacă da, din ce motive?

Nu exclud eventuala intoarcere in Romania. Ceea ce exclud este o intoarcerea permanenta, acum. Pentru cercetatorii stiintifici nu exista in acest moment in Romania posibilitatea de a concura cu alternativele oferite in UE, SUA, Japonia, Australia si alte state dezvoltate sau mai putin dezvoltate (eg. ofertele unor institutii de cercetare din Moscova, Rusia, sa ne intoarcem la „regimul sovietic” in oarecare masura). Un cercetator se defineste prin cercetarea sa; daca nu ar putea face cercetare la capacitatea sa maxima nu ar mai fi cercetator. Un cercetator roman activand intr-un institut de excelenta din strainatate nu se poate, in mod rational, intoarce permanent in Romania, pentru cercetare. Nu fara a face compromisuri. Iar in cazul meu asemenea compromisuri nu exista. Una dintre solutiile acceptabile in viitorul apropiat ar fi intoarcerile periodice de scurta durata sub forma unor asocieri cu institutiile de

cercetare si departamentele universitare romanesti etc. S-a mai vorbit despre acestea, se practica in multe tari aflate in situatie asemanatoare Romaniei, exista de fapt cazuri foarte reusite si in Romania.

7. Ce ați făcut sau ce ați putea face de acolo, din țara dv. de adopție, pentru impulsivarea cercetării sau învățământului din România?

Personal consider colaborările cu cercetatori romani din tara si din afara tarii (de exemplu cu membrii asociatiilor Ad-Astra si Forumul Academic Roman) in diverse proiecte privind politica si managementul stiintei din Romania drept cele mai reusite proiecte ale mele in ceea ce priveste cercetarea si invatamantul din Romania. Este incredibil cat de multe se pot face cand se lucreaza intr-o echipa avand niste teluri comune. Voi continua desigur aceste colaborari si sunt sigur ca ele se pot dovedi si in viitor la fel de fructuoase.

O alta intentie a mea este sa colaborez cu cercetatori din tara in diverse proiecte stiintifice pe subdomenii de interes comun din economie/econometrie, cu focus pe Romania. Aici insa sunt reticent si sincer nu am descoperit inca pe nimeni cu care as putea lucra- am vorbit putin putin despre parerea mea referitoare la stadiul cercetarii economice din Romania si la punctul 3. Sunt insa extrem de interesat in asemenea colaborari si cred in potentialul lor; invit pe cei interesati sa ma contacteze.

Sunt desigur si alte planuri- tinand de un viitor mai indepartat- insa ele depind intr-o mare masura si de schimbarea acestei mentalitati care inca domina mediul academic din tara, mentalitate despre care vorbeam si in unele paragrafe anterioare. Idei din partea mea (si a altora in situatia mea) sunt, e doar nevoie de receptie si entuziasm si de partea cealalta...

8. Dacă vă veți întoarce în țară, vă veți implica într-o reformă în educație sau în cercetare?

Categoric. Raspunsul aici nu ar putea fi decat afirmativ pentru ca toti cei activand in educatie si cercetare ar trebui sa se implice in reforme. Pasivitatea nu este o alternativa; nimeni nu stie mai bine de ce este nevoie in educatie si cercetare decat educatorii si cercetatorii insisi. De multe ori mi se pare ca unii dintre cei din afara ne implicam mult mai mult in procesele de reforma din educatia si cercetarea din Romania- in pofida distantei si imposibilitatii prezentei fizice- decat majoritatea celor aflati in tara. E si aceasta o diferenta de mentalitate- si aici lucrurile trebuie sa se schimbe radical daca vrem sa vedem vreo reforma de succes in educatia si cercetarea din Romania.